

Apel proti pozidavi kmetijskih zemljišč

Na nepovratno uničevanje kmetijskih zemljišč s pozidavo ali gradnjo prometnic stroka že dalj časa opozarja na različnih nivojih, vendar politično-ekonomski lobiji pri uresničevanju svojih idej njene argumente večinoma ignorirajo. V apelu želimo opozoriti širšo javnost na kritičnost situacije in pozivamo k takojšnjim ukrepom. Poziv prihaja tudi v času iskanja novega kmetijskega ministra, za katerega menimo, da mu mora, in to ne le njemu temveč celotni vladi, biti ta tematika prioriteta!

Tla, zaradi katerih postane zemljišče rodovitno, tako da na njem lahko gojimo rastline, potrebujejo za nastanek več tisoč let. Odvisno od geološke osnove, podnebnih danosti, konfiguracije terena, delovanja vode in prisotnosti različnih organizmov se tla različno razvijajo, ter tako omogočajo raznovrstne funkcije. Ena od osnovnih je pridelava hrane, ki pa ni mogoča na vseh ali katerikoli tleh. Ostale tudi zelo pomembne funkcije tal so zagotavljanje biodiverzitete mikro in makro organizmov ter zadrževanje, filtriranje in čiščenje vode. Tla, kot sestavni del zemljišča tako v veliki meri definirajo funkcije prostora, ki postanejo v primerjavi s prej opisanimi, zaradi vključitve prostora oziroma krajine, še kompleksnejše.

Zgodovinsko so kmetijska zemljišča nastajala z aktivnostjo človeka na območjih, kjer so bila tla najbolj rodovitna in pogoji za pridelavo hrane, tehnološkemu razvoju primerno, najugodnejši. Gozd se je zgodovinsko ohranjal le tam, kjer so bila tla zaradi kemičnih in/ali fizikalnih lastnosti (npr. zelo kislina ali plitva tla) popolnoma neprimerna za gojenje kmetijskih rastlin, ali pa je relief skupaj s prisotnostjo skeleta onemogočal obdelavo. Četudi smo v zadnjem času mnogo nekdanjih kmetijskih zemljišč prepustili gozdu, ki sedaj pokriva že 63,7% slovenskega ozemlja, se moramo zavedati, da je ta proces predvsem odraz socio-ekonomskih razmer.

Uničenje kmetijskih zemljišč s pozidavo ali gradnjo prometnic pomeni trajno uničenje vseh njihovih proizvodnih funkcij. Zaradi dolgotrajnega nastajanja tal, ki se meri v tisočletjih, pomeni pozidava skoraj nepovratno izgubo najdragocenejšega naravnega vira.

Slovenija je po obsegu kmetijskih obdelovalnih površin (njive in vrtovi) na repu držav članic Evropske unije, saj je uvrščena šele na 24. mesto. V uporabi imamo namreč samo še 8,8% obdelovalnih površin in 24,3% kmetijskih površin glede na celotno površino države. Evropsko povprečje znaša 27,4% obdelovalnih oziroma 45,0% skupnih kmetijskih površin. Zmanjševanje obsega obdelovalnih kmetijskih zemljišč v Sloveniji kažejo tudi statistični podatki SURS. Od leta 1991 do 2008 se je površina kmetijskih zemljišč v uporabi zmanjšala za 68.870 ha torej za 12,3%. Raziskave tudi kažejo, da smo v obdobju 2002-2007 izgubili 7 ha kmetijskih zemljišč na dan. Ključen je podatek, da imamo v Sloveniji v uporabi le še 2545 m² kmetijskih zemljišč na prebivalca in kar je še huje, od tega le še 884 m² obdelovalnih površin. Po grobi oceni je v našem geoklimatskem pasu za zagotavljanje samooskrbe potrebnih približno 3000 m² obdelovalnih kmetijskih zemljišč na prebivalca.

Povedano seveda močno vpliva na možnost samooskrbe, ki pri rastlinskih proizvodih trenutno znaša od 33% do 70%. Obseg kmetijskih zemljišč se zmanjšuje, okoljske zahteve pa se zaostrejejo, zato marsikje v Sloveniji ni več mogoče racionalno kmetovati, niti kolobariti, še manj pa kmetovati ekološko, saj za to ni dovolj površin.

Zgornje številke kažejo odnos širše družbe v Sloveniji do kmetijskih zemljišč in nezavedanja, kako strateško pomembna je ta naravna dobrina za preživetje. V nobeni od zahodnih demokracij, kjer se zavedajo pomena kmetijskega prostora ne prihaja do tako drastičnega zmanjševanja površin kmetijskih zemljišč. Ob sprejemanju novih prostorskih aktov so občine v prvi inščici postavile zahteve po skupno 12.000 ha, ki naj bi se jim v naslednjem koraku spremenila namembnost v nekmetijsko rabo. Za mnoge slovenske župane

in druge vplivne posameznike je gradnja novih sosesk ter s prostorom potratnih trgovskih centrov in obrtnih con, ki so praviloma nastale v bližini sedanjih naselij in s tem največkrat na najboljših kmetijskih zemljiščih, edini kazalec razvoja lokalne skupnosti. Mnoge od teh po postavitvi ostajajo prazne in neizkoriščene. Trajna škoda na kmetijskih zemljiščih pa je bila narejena že z njihovo postavitvijo. In četudi ob tem vsi glavni igralci govorijo o trajnostnem razvoju, se žal vse premalo zavedajo, kaj to pravzaprav je. Zagotovo ne kratkotrajna ekonomska korist nekaterih posameznikov ali skupin na račun celotne družbe skozi več generacij.

Argument kapitala, da je potrebno novo sosesko postaviti na obrobju že obstoječe poselitve, zato da je gradnja cenejša in zato do potencialnih kupcev cenovno ugodnejša, je potrebno soočiti z dejstvom, da bo lahko morda že naša generacija, vsekakor pa generacije za nami, morala za uvoženo hrano plačevati veliko več, kot bi za pridelano v domači državi. Prikličimo si v spomin situacijo in z njo povezano paniko v drugi polovici leta 2008, ko so cene tudi ali predvsem uvožene hrane začele močno naraščati! Ne kaže tudi pozabiti, da število prebivalstva po svetu še vedno narašča in da države izvoznice že sedaj vse večji delež dosedanjih izvoznih presežkov namenjajo lastni energetski preskrbi. Še zdaleč ni gotovo, da bo na svetovnem tržišču relativno cenene hrane vedno na pretek, ob spremenjenih klimatskih, socialnih ali biotskih dejavnikih lahko sedanji presežki hrane prav hitro skopnijo. Vsaka razumna država se zato zaveda, da je hrana artikel posebnega pomena, kjer liberalna ekonomska logika lahko velja le v zelo omejenem časovnem obdobju.

Ali Slovenija še potrebuje kmetijska zemljišča, če lahko hrano trenutno za nizko ceno uvažamo? Visoka cena energije bo imela vpliv tudi na globalizacijo svetovne prehranske ekonomije, ki temelji na transportu, ta pa bo vedno dražji, zato bo ponovno vedno bolj smiselna lokalna pridelava hrane. To je ponoven opomnik Sloveniji, ki zadnje čase neracionalno gospodari s kakovostnim kmetijskim prostorom, v katerem so v mnogih primerih odločitve občin podvržene neodgovornemu planiranju in moči kapitala. Ohranjanje najboljših kmetijskih zemljišč mora biti prednostna naloga države Slovenije, ki jo zagotavlja tudi 71. člen ustave. Država danes uspešno izpolnjuje mednarodne konvencije in uvaja zaščito naravnih virov predvsem iz vidika zaščite manj rodovitnih območij. Denimo vodilni smo po obsegu Nature 2000, ki zajema preko 35% površine države, dvakrat več od povprečja Evrope, kar je pohvalno, po drugi strani pa smo povsem neuspešni pri zaščiti 8,8% ozemlja, ki ga predstavljajo najboljša kmetijska zemljišča.

Na 3. Forumu o prihodnosti kmetijstva, ki je bil v začetku marca 2010 v Bruslju, je imel uvodni govor evropski komisar za okolje dr. Janez Potočnik. Ena njegovih napovedi ob nastopu mandata je bila povezava okolja in kmetijstva oziroma bolj specifično skupne kmetijske politike EU. V svojem govoru na forumu je poudaril pomen blagovnih in neblagovnih funkcij kmetijskega prostora in lokalno pridelane hrane za trajnostni razvoj ter potrebo po varovanju tal/zemljišč in vode, kot dveh najpomembnejših naravnih virov za pridelavo hrane. Svoj govor je zaključil s pozivom, naj se zavedamo pomena kmetijskih zemljišč za nas in naše zanamce.

S tem apelom državni zbor republike Slovenije pozivamo, da med svoje prednostne naloge nemudoma uvrsti sprejem zakonodaje, ki bo omogočila učinkovito zaščito kmetijskih zemljišč. Dosedanja prizadevanja (Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o kmetijskih zemljiščih, Zakon o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov RS (Ur. l. 19/2010)) so morda korak v pravo smer, vendar tempo sprejemanja nikakor ne nakazuje zavedanja kritičnosti situacije, ki kliče tudi po spremembi veljavne prostorske zakonodaje. Poziv naj bo razumljen kot klic stroke vsem političnim akterjem v državi, da je skrajni čas za zavarovanje najvitalnejšega interesa države - zmožnosti prehraniti prebivalstvo. Naj posebej poudarimo, da ne nasprotujemo ekonomskemu razvoju in tudi ne pozidavi nasploh. V Sloveniji imamo za pozidavo na voljo mnogo drugih nekmetijskih površin tako na neravninskih terenih kot tudi

na z gozdom poraščenih manj kakovostnih tleh. Mesta in naselja naj rastejo navznoter, skrb za kmetijska zemljišča pa je potrebno s sistematičnim ozaveščanjem vseh slojev družbe vgraditi v temelje izobraževalnega in kulturnega civilizacijskega zavedanja.

sestavili: prof. dr. Marina Pintar, prof. dr. Franc Lobnik, prof. dr. Borut Bohanec, Agronomski oddelek Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Apel podpirajo:

Kmetijski inštitut Slovenije, zanj direktor doc. dr. Andrej Simončič

Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, Univerza v Mariboru, zanjo dekan prof. dr. Jernej Turk

Znanstveno-raziskovalno središče Koper Univerze na Primorskem, zanj direktor prof. dr. Darko Darovec